

KS. PIOTR JASKÓŁA

PASCHALNA CHRYSSTOLOGIA WACŁAWA HRYNIEWICZA

WACŁAW HRYNIEWICZ'S PASCHAL CHRISTOLOGY

Abstract. The article describes the key premises and features of Waclaw Hryniewicz's Christology. The presentation is done on the background of contemporary currents in Christology and their classification drawn up by Walter Cardinal Kasper. The sources of the article are limited to the Hryniewicz's paschal trilogy: *Christ, Our Passover* (1982), *Our Passover in Christ* (1987), *The Passover of Christ in the History of Man and Cosmos* (1991). Deeply biblical, theological, historical and ecumenical investigations were aimed to show, that Hryniewicz's paschal Christology managed to avoid unilateral presentation of various streams of kerygmatic and dogmatic Christology, as well as of Christologies focused solely on historical Jesus. Paschal Christology is also able to bring together purely theological concepts and the elements of spirituality.

Key words: Christology; Christ; Holy Spirit; Church; Passover; parousia; pneumatology; incarnation; resurrection.

Po Soborze Watykańskim II główny nurt dyskusji teologicznej koncentrował się na zadaniu odnowy Kościoła. Zainteresowanie budziły pytania o istotę Kościoła, jego jedność i struktury oraz jego relacje do szeroko rozumianego świata. Pogłębiona refleksja eklezjologiczna nie mogła jednak abstrahować od osoby, słów i dzieła Jezusa Chrystusa. To właśnie osoba Jezusa Chrystusa stanowi punkt wyjścia i wspólne centrum wszystkich eklezjologicznych koncepcji. Teolodzy są zgodni w opinii, że problemy eklezjologiczne można rozwiązywać jedynie na gruncie chrystologii. Ta zależność widoczna jest też w pismach prof. Wacława Hryniewicza OMI, wieloletniego dyrektora Instytutu Ekumenicznego KUL.

Ks. prof. dr hab. PIOTR JASKÓŁA – dyrektor Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego, kierownik Katedry Teologii Kościołów Poreformacyjnych; adres do korespondencji – e-mail: pj@uni.opole.pl

Zanim się ukaże zasadnicze założenia i istotne cechy chrystologii lubelskiego profesora, warto tytułem pewnego wprowadzenia w problematykę zwrócić uwagę na zasadnicze ukierunkowania współczesnej chrystologii. One w dużej mierze stanowią treściowy i metodologiczny kontekst paschalnych ujęć tajemnicy Chrystusa przez naszego teologa.

1. UKIERUNKOWANIA WSPÓŁCZESNEJ CHRYSTOLOGII – KONTEKST MYŚLI W. HRYNIEWICZA

Podstawowe tendencje współczesnej chrystologii starał się nakreślić i scharakteryzować w jednym ze swoich wielkich dzieł kard. Walter Kasper¹. Na falach refleksji chrystologicznej, zainicjowanej 1500-letnią rocznicą Soboru Chalcedońskiego, wskazuje on na próby, które podjęli tak znani teologowie, jak: K. Rahner, B. Welte, E. Schillebeeckx czy P. Schoonenberg, mające na celu pokazać, w jaki sposób chalcedoński dogmat o Chrystusie jako „prawdziwym Bogu i prawdziwym człowieku w jednej osobie” może być dziś świetle wiary rozumiany oraz za pomocą jakich metod i kategorii filozoficznych może być dziś interpretowany. Posługując się pewnymi schematami, kard. Kasper wskazuje różne kierunki rozwoju współczesnej chrystologii i próby jej usystematyzowania. Najstarsza z nich i do dziś wciąż ponawiana próba rozpatruje wiarę w Chrystusa w aspekcie kosmologicznym. Takiej właśnie próby można doszukać się już w chrystologii Logosu rozwijanej przez apologetów II wieku. W świecie przyrody, dziejach historycznych, w filozofii i pogańskich religiach wczesnochrześcijańscy apologeteci starali się dostrzec *σπερματικὸς λόγος* [*spermatikos logos*] – ślady jednego Logosu, działającego we wszechświecie, który w całej pełni objawił się Jezusie Chrystusie. Tę kosmologiczną interpretację wiary w Chrystusa w genialny sposób w XX wieku odnowił przede wszystkim Pierre Teilhard de Chardin. Oczywiście nie wychodzi on już od statycznego, lecz ewolucyjnego obrazu świata, przekonując, że kosmogeneza i antropogeneza

¹ Zob. W. KASPER, *Jezus Chrystus*, tłum. B. Białęcki, Warszawa: PAX 1983. Współczesne teorie chrystologiczne sklasyfikował też w swoim podręczniku Cz. BARTNIK, *Dogmatyka*, t. I, Lublin: RW KUL 1999, s. 776-810. Bartnik nie wymienia wśród współczesnych chrystologów W. Hryniewicza, którego paschalna chrystologia zdaje się przekraczać przyjęte aspektywne kryteria klasyfikacji. W jednym ze swoich pogłębionych książkowych opracowań chrystologicznych K. Gózdź nazywa teologię paschalną „prototypem wszelkiej teologii”. Zob. K. GÓZDŹ, *Jezus. Twórca i Spełniel naszej wiary*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2009, s. 97 n.

znajdują swoje doskonałe spełnienie w chrystogenezie. Według niego Jezus Chrystus jest uwieńczeniem procesu ewolucji².

Kolejna wymieniana przez kard. Kaspera próba systematyzacji chrystologii odchodzi od argumentacji kosmologicznej na rzecz argumentacji antropologicznej. Pragnie ona odeprzeć wyzwanie rzucone przez nowożytny humanizm ateistyczny, który w imię wolności człowieka odrzuca wiarę w Boga. Antropologicznie zorientowana chrystologia, której głównym reprezentantem jest Karl Rahner, ujmuje „wcielenie Boga jako raz jeden zaistniały, najwyższy i pełny akt istotowego spełnienia się ludzkiej rzeczywistości”³. Jezus jest najbardziej radykalnym udzieleniem się Boga człowiekowi, jednocześnie zaś absolutnym otwarciem się człowieka Jezusa na Boga. Ponieważ w tej koncepcji człowiek jest istotą otwartą na całokształt rzeczywistości, zdany na tajemnicę Pełni, stąd chrystologia jest w tym ujęciu najradykalniejszym urzeczywistnieniem antropologii.

Jeszcze w innym kierunku poszli teolodzy operujący chrystologicznymi pojęciami w perspektywie uniwersalno-historycznej. Według nich tak jak pojedynczy człowiek zostaje solidarnie włączony w historyczną całość ludzkości, tak też Jezus zrodzony z Maryi nie był „monadą” dla samej siebie, lecz „współelementem” całej stworzonej rzeczywistości. Pytanie o sens i zbawienie człowieka staje się pytaniem o sens i zbawienie dziejów wszechświata. W tej perspektywie kard. Kasper widzi chrystologię W. Pannenberg, który interpretuje Chrystusa jako „antycypację końca historii”⁴.

We wszystkich powyższych koncepcjach Hans Urs von Balthasar dostrzega „immanentne niebezpieczeństwo”⁵. Polega ono na tym, że Jezus Chrystus zostaje w nich włączony w z góry założony schemat odniesień. Z tego typu kosmologicznie, antropologicznie lub uniwersalno-historycznie zredukowanej wiary w Jezusa Chrystusa mogą powstać filozoficzne czy ideologiczne wizje Chrystusa, które w większym lub mniejszym stopniu abstrahują od biblijnej i historycznej postaci Jezusa z Nazaretu. Właśnie takiej tendencji przeciwstawia się drugi wielki nurt współczesnego myślenia chrystologicznego związanego z ponownym odkryciem „historycznego Jezusa”.

Pytanie o „historycznego Jezusa”, postawione przez ewangelickiego teologa Rudolfa Bultmanna, w czasach współczesnych podjęli niektórzy

² Na temat chrystologii Teilharda de Chardin zob. przede wszystkim jego dzieło *Środowisko Boże*, tłum. W. Sukiennicka, Warszawa: PAX 1967. Zob. Cz. BARTNIK, *Dogmatyka*, t. I, s. 776-778.

³ W. KASPER, *Jezus Chrystus*, s. 12. Cz. Bartnik określa chrystologię Rahnera mianem „egzystencjalno-transcendentalnej”. Cz. BARTNIK, *Dogmatyka*, t. I, s. 783-785.

⁴ Por. tamże.

⁵ W. KASPER, *Jezus Chrystus*, s. 13.

teolodzy katoliccy, np. H. Schürmann, R. Pesch i H. Küng. Według nich odnowiona chrystologia nie polega i nie może polegać jedynie na interpretacjach czy nowych interpretacjach kerygmatycznych i dogmatycznych formuł wiary przekazanych przez Tradycję. Byłaby to wciąż negatywnie oceniana forma myślenia scholastycznego. Tymczasem język wiary, jak każdy ludzki język, tylko tak długo pozostaje językiem sensownym, a nie ideologią, jak długo ujmuje w słowach rzeczywistość i w oparciu o tę rzeczywistość się sprawdza. Skoro zadaniem chrystologicznych form wiary jest opisywanie bytu, znaczenia osoby i dzieła Jezusa, to ich jedynym przedmiotowym kryterium musi być Jezus historyczny. Jeśli chrystologiczna forma wiary abstrahuje od Jezusa historycznego, to wiara w Jezusa Chrystusa staje się czystą ideologią, rodzajem ogólnikowego światopoglądu bez historycznej podstawy⁶.

W opinii kard. Kaspera także refleksja koncentrująca się na Jezusie historycznym nie jest jednak pozbawiona znamion jednostronności i redukcjonizmu. W praktyce chrystologia ta staje się „jezologią”, osoba i dzieło Jezusa Chrystusa zostają zredukowane do ziemskiego Jezusa i jego „sprawy”⁷. Formule wiary o zmartwychwstałym Chrystusie przypisuje się co najwyżej funkcję potwierdzającą Jezusa historycznego. Taka zniekształcona chrystologia nie jest jednak w stanie przekonująco wykazać wyjątkowości Jezusa i uniwersalności religii chrześcijańskiej. Zdaniem kard. Kaspera „w tego typu teologii zarówno powoływanie się na Jezusa z Nazaretu, jak i stwierdzenie Jego uniwersalnego i ostatecznego znaczenia robi w efekcie wrażenie czegoś sztucznego. Jezus staje się tu czymś w rodzaju symbolu i modelu określonych idei, wymienialnym z innymi reprezentantami idei, albo modelem określonej *praxis*, która sama w sobie ma jedynie względne znaczenie”⁸. Kardynał jest przekonany, że nie można zaakceptować zarówno jednostronnej kerygmatyczno-dogmatycznej chrystologii, jak i chrystologii ukierunkowanej wyłącznie na Jezusa historycznego. Nowe, właściwe uzasadnienie chrystologii winno poważnie traktować obydwie powyższe elementy chrześcijańskiej formuły wiary. Wtedy jedynie pokaże się, że przepowiadany Jezus, w którego się wierzy, jest zapowiedzianym Mesjaszem, historyczny Jezus z Nazaretu jest Chrystusem – uniwersalnym zbawcą świata. Wydaje się, że właśnie w tym nurcie można widzieć głęboko biblijnie, teologiczno-historycznie i ekumenicznie ujętą chrystologię Wacława Hryniewicza. Klu-

⁶ Por. W. KASPER, *Jezus Chrystus*, s. 13 n.

⁷ Por. tamże.

⁸ Tamże, s. 14.

czem do tej chrystologii jest szeroko rozumiane pojęcie Paschy, które autor rozważa przy wykorzystaniu bogatej literatury teologów reprezentujących różne wyznania chrześcijańskie.

2. WACŁAW HRYNIEWICZ – TEOLOG PASCHALNY

W olbrzymim dorobku naukowym Wacława Hryniewicza (ponad 900 pozycji, w tym ponad 35 książek) wyjątkowe miejsce zajmuje chrystologicznie zorientowana trylogia paschalna: *Chrystus nasza Pascha*⁹, *Nasza Pascha z Chrystusem*¹⁰, *Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata*¹¹. Na głęboko i wszechstronnie rozumianą paschalność jako najbardziej charakterystyczny rys dorobku naukowego lubelskiego uczonego dobitnie wskazał Jerzy Szymik. W swojej recenzji w procesie przyznania naszemu autorowi tytułu doktora *honoris causa* Uniwersytetu Opolskiego pisze on: „Paschalny paradygmat ufundowany intelektualnie i duchowościowo na śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa jest wręcz podstawowym kluczem hermeneutycznym tej myśli – jej powstania i zakroju, rozumienia i interpretacji”¹².

J. Szymik z wielkim przekonaniem pisze też o trylogii: „to teologiczne arcydzieło, imponujące swoim rozmiarem treściowym i objętościowym, erudycyjnym (czyli też bibliograficznym) podglebieniem, dalekosiężną wizją, a przede wszystkim głębią refleksji, także odwagą hipotez. To prawie 2000 stronnic fenomenalnej teologicznej summy, zawierającej co najlepsze w polskiej teologii pierwszego posoborowego ćwierćwiecza. Stworzona przez Hryniewicza paschalna synteza i zaprezentowana w trylogii konsekwencja myślenia w paschalnym modelu jest wyjątkowym «wydarzeniem» w polskiej teologii”¹³. W oparciu o to dzieło można i warto wskazać chociażby kilka charakterystycznych cech i ujęć paschalnej chrystologii Honorowego Doktora Uniwersytetu Opolskiego.

⁹ *Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, t. 1, Lublin: TN KUL 1982.

¹⁰ *Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, t. 2, Lublin: TN KUL 1987.

¹¹ *Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, t. 3, Lublin: TN KUL 1991.

¹² J. SZYMIK, *Doctores Honoris Causa: prof. dr hab. Wacław Hryniewicz OMI, prof. dr hab. Stanisław Celestyn Napiórkowski OFMConv*, Opole: RWWTUO 2014, s. 24.

¹³ Tamże, s. 24 n.

2.1. CHRYSZTUS JAKO NASZA PASCHA

Pierwszy tom paschalnej trylogii, noszący tytuł *Chrystus nasza Pascha*, w zamierzeniu autora nie jest jeszcze jednym traktatem o Chrystusie i Jego dziele odkupienia. Autor sam zaznacza, że książka nie ma charakteru podręcznika, ale jest próbą osobistej refleksji nad tajemnicą Ukrzyżowanego i Zmartwychwstałego, kształtowaną jednak w kontakcie z doświadczeniem innych chrześcijan¹⁴.

Od strony treściowej teologia misterium paschalnego jest próbą teologicznej refleksji nad najważniejszymi wydarzeniami tworzącymi całość Chrystusowego dzieła zbawienia, jego inkarnacyjnej konkretności oraz powiązania z dogmatem trynitarnym¹⁵. W dotychczasowej literaturze teologicznej trudno byłoby szukać dzieła usiłującego podjąć refleksję nad misterium paschalnym w perspektywie ugruntowanej tak głęboko biblijnie, historyczno-teologicznie i międzywyznaniowo.

Lubelski teolog ukazuje *paschale Christi mysterium* w duchu Soboru Watykańskiego II jako nieprzemijającą pełnię udzielania się Boga ludziom w Chrystusie oraz jako ośrodek całej chrześcijańskiej egzystencji¹⁶. Dzięki nowej wrażliwości dogmatycznej Soboru nastąpiło ponowne odkrycie chrześcijaństwa jako „wydarzenia”¹⁷. Nie jest ono ideologią czy systemem doktrynalnym, lecz przede wszystkim „wydarzeniem” – „czyli manifestacją wyzwalającego działania Bożego w historii i poprzez ludzką historię. Jest przedłużeniem tajemnicy Chrystusa, trwałym i wciąż obecnym wydarzeniem, którym ustawicznie dopełnia się jedno największe wydarzenie całej historii zbawienia – śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa”¹⁸.

Ścisłe pojęte misterium paschalne wiąże się wewnątrznie z całością dzieła dokonanego przez Boga w Chrystusie. Odkupienie ludzkości przez Chrystusa nie dokonało się ani przez sam akt wcielenia, ani przez Jego życie doczesne, lecz poprzez całą tajemnicę paschalną. To, co zapoczątkowane zostało we Wcieleniu, znalazło swoje dopełnienie w misterium Paschy i Pięćdziesiątnicy.

¹⁴ Perspektywa ogólnochrześcijańska i wymiar ekumeniczny widoczne są w całej trylogii. Por. W. HRYNIEWICZ, *Chrystus nasza pascha*, s. 20 i 38.

¹⁵ Tamże, s. 31.

¹⁶ Zob. np. KL 5, 6, 61, 106, KDK 7, 55, KK2, 10, 22, 38, 78.

¹⁷ W. HRYNIEWICZ, *Chrystus nasza pascha*, s. 203.

¹⁸ Tamże.

Zwracając uwagę na jedność misterium paschalnego, lubelski ekumenista dużą rolę przypisuje wymiarowi pneumatologicznemu¹⁹. „Chrześcijaństwo nie wywodzi się jedynie z posłannictwa Syna Bożego. Całą swoją istotą zakorzenione jest ono od początku także w posłannictwie Ducha Świętego. Bez tego nie byłoby chrześcijaństwem pełnym i prawdziwym”²⁰. Zmartwychwstanie Chrystusa i Zstąpienie Ducha Świętego rozpoczyna eschatologiczny czas egzystencji Kościoła. Życie Zmartwychwstałego staje się udziałem ludzi dzięki działaniu Ducha. Hryniewicz przypomina uniwersalistycznie brzmiące stwierdzenia Soboru: to On (Duch Święty) ofiarowuje wszystkim możliwość dojścia w sposób Bogu wiadomy do uczestnictwa w tej paschalnej tajemnicy²¹. Dzięki Duchowi Świętemu udział w tajemnicy paschalnej dotyczy więc nie tylko samych chrześcijan, ale wszystkich ludzi dobrej woli. „Poszczególne tajemnice życia Chrystusa są jedynie rozwinięciem i ujawnieniem w czasie jednego, odwiecznego misterium zbawienia, pochodzącego od Boga, który jest Miłością – Bogiem miłującym ludzi”²².

Charakterystyczną cechą paschalnej chrystologii Hryniewicza jest także dostrzeżenie i zaakcentowanie „wiecznie aktualnej” roli uwielbionego człowieczeństwa Jezusa Chrystusa. Bez zmartwychwstałego człowieczeństwa Odkupiciela tajemnica paschalna nie posiadałaby trwałego znaczenia. Wciąż za mało dostrzega się trwałą funkcję zbawczą człowieczeństwa Chrystusa. „Chrystus Zmartwychwstały to nie tylko Bóg, ale również człowiek – na zawsze”²³. Zdaniem naszego teologa chrześcijańska wizja odkupienia nie pomniejsza bytu stworzonego. „Bóg nie staje się większy przez deprecjonowanie stworzenia; inaczej nie mogłoby być nazwane nowym stworzeniem”²⁴. Chrystus jest nie tylko objawicielem miłości Boga zstępującej ku ludziom, ale także Człowiekiem wstępującym ku Bogu, przedstawicielem całej ludzkości solidarnie z Nim zespolonej. „W Nim właśnie ludzkość przekazuje Bogu wszystko, co ma najcenniejszego i najczystsze”²⁵.

¹⁹ Szczegółowo rozważa go w rozdziale VI tomu *Chrystus nasza pascha*, s. 273-378.

²⁰ W. HRYNIEWICZ, *Chrystus nasza pascha*, s. 378.

²¹ Tamże, s. 203. Por. KDK 22.

²² W. HRYNIEWICZ, *Chrystus nasza pascha*, s. 378.

²³ Tamże, s. 453.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże, s. 456.

2.2. PASCHA CHRYSYTA W DZIEJACH CZŁOWIEKA, KOŚCIOŁA I WSZECHŚWIATA

O ile pierwszy tom teologii paschalnej ukazał przede wszystkim samego Chrystusa jako naszą Paschę, o tyle tom drugi pokazuje, że Jego Pascha jest zarazem naszą Paschą. Bóg wskrzesił Jezusa z martwych, aby mógł jeszcze głębiej wejść w ludzkie dzieje, w dzieje Kościoła i całego świata. Całość rozważań tego tomu ukazuje, w jaki sposób Pascha Chrystusa jest nieodłączna od Paschy człowieka i całego Kościoła. Fakt ten nadaje chrześcijańskiej wizji Paschy właściwą jej szerokość i głębię. Teologia paschalna musi ukazać nie tylko rolę zbawczą Chrystusa, ale również drogę dobrej przemiany człowieka we wspólnocie Kościoła. Temu celowi służyły refleksje poświęcone eklezjologii paschalnej oraz sakramentalnemu uczestnictwu w misterium Paschy i Pięćdziesiątnicy. We wszystkich rozważaniach Hryniewicz usiłował zachować istotne odniesienie do tajemnicy Chrystusa i Ducha Świętego. Często podkreślał nierozzerwalny związek między chrystologią i pneumatologią w odniesieniu do konkretnych zagadnień w zakresie eklezjologii i sakramentologii. Przeświadczenie to jest jedną z podstawowych zasad hermeneutycznych chrześcijańskiej teologii paschalnej²⁶.

Ostatni tom trylogii paschalnej pogłębia i rozszerza treści zawarte w pierwszych dwóch tomach. Prezentuje on zarys paschalnej antropologii, eschatologii i kosmologii. Przez pryzmat tajemnicy Chrystusowej Paschy ukazany zostaje sam człowiek jako istota paschalna. W świetle paschalnej tajemnicy autor rozważa ludzkie dzieje, działalność człowieka w świecie oraz jego eschatologiczne spełnienie poprzez przejście ze śmierci do życia w nowym świecie Bożym. W teologicznych dociekaniach Hryniewicza do głosu dochodzą eschatologiczne i kosmiczne wymiary zbawczej tajemnicy Paschy Chrystusa, która jako nasza Pascha jest równocześnie Paschą wszechświata.

Według lubelskiego teologa Pascha przeżywana w życiu ziemskim jest przygotowaniem do wiecznej Paschy w życiu przyszłym. „Dla każdego człowieka misterium paschalne dopełnia się w jego własnej śmierci, zmartwychwstaniu i spotkaniu ze zmartwychwstałym Chrystusem (zob. Kol 3,1-4)²⁷. Chrystus wywyższony i pełen chwały pociąga ku sobie wszystkich (J 12,32). Wielkie czyny, których Bóg dokonał w przeszłości, są źródłem nadziei na ostateczne spełnienie tajemnicy zbawienia ludzkości i odnowienia kosmosu.

²⁶ W. HRYNIEWICZ, *Nasza Pascha z Chrystusem*, s. 514. Zob. D. LEKKA, *Misteryjno-sakramentalne uczestnictwo w Paszce Chrystusa w ujęciu Wacława Hryniewicza OMI*, „Teologia w Polsce” 9,2 (2015), s. 149-165.

²⁷ W. HRYNIEWICZ, *Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata*, s. 26.

„Zbawienie definitywnie będzie nowym stworzeniem, całkowitym zwycięstwem dobra, prawdy i piękna”²⁸.

Paschalna chrystologia Hryniewicza ukazuje najbardziej autentyczne podstawy „teologii wyzwolenia i dobrej przemiany”. Zmartwychwstanie nie wyklucza możliwości i potrzeby różnych form wyzwolenia społecznego, ale nadaje im głębszy sens i nową orientację ku ostatecznemu wyzwoleniu stworzenia²⁹. „Życie świata” (J 6,51) czerpie swoją moc ze zmartwychwstania Chrystusa. „Jego zwycięstwo nad śmiercią i piekłem nakłada obowiązek zmagania się ze wszystkimi formami śmierci i zniewolenia, ze wszystkimi sytuacjami infernalnymi w życiu człowieka, społeczności i kulturze ludzkiej”³⁰. W męce Chrystusa skupiło się całe zło i cierpienie świata, ale w Chrystusie zostało ono także przełamane. Pascha Chrystusa daje obietnicę zwycięstwa ludzkim zmaganiom. Hryniewicz wierzy, że moc zmartwychwstania wyzwala od wewnątrz. Dzięki niej ludzie stają się wolni od śmierci duchowej, stają się też „zdolni do wyzwalań i przemieniania innych swoją twórczą miłością”³¹.

Ostatecznym wypełnieniem misterium paschalnego jest zmartwychwstanie wszystkich ludzi, zjednoczenie z Chrystusem, odnowienie świata oraz wieczne święto w „Królestwie Ojca”. Wszystko to, co dokonało się w Chrystusie, jest niepowtarzalnym prototypem całej ludzkiej egzystencji. Rzeczywistość ostateczną Hryniewicz wiąże z ostateczną egzystencją chrześcijanina. Rzeczywistością ostateczną człowieka nie jest „coś”, lecz sam Bóg w Jezusie Chrystusie. Odwołując się do myśli św. Augustyna, lubelski ekumenista wskazuje na samego Boga jako „nasze miejsce” po śmierci i nasze ostateczne spełnienie dzięki Chrystusowi. Na przykładzie myśli G. Florovsky’ego tę chrystologiczną koncentrację dostrzega także wyraźnie w eschatologii prawosławnej, podkreślającej rolę i znaczenie wspólnoty eucharystycznej. „Chrześcijaństwo stanowi wspólnotę eucharystyczną powołaną przez Ostatniego Adama w tajemnicy jego śmierci i zmartwychwstania. Ostateczne spełnienie losu człowieka jest uwieńczeniem uczestnictwa w zmartwychwstaniu przez chrzest i Eucharystię”³². Paruzją jest dla każdego człowieka przede wszystkim jego własna śmierć – spotkanie z Chrystusem w nowym świecie³³.

²⁸ Tamże.

²⁹ „Zmartwychwstanie wnosi w świat zacyzn nowości”. Tamże.

³⁰ Por. tamże, s. 26 i 34.

³¹ Tamże, s. 26.

³² Tamże, s. 298. Zob. J. LEKAN, *Eucharystia darem paschalnej ofiary*, „Roczniki Teologiczne” 51 (2004), z. 2, s. 185-207.

³³ Por. W. HRYNIEWICZ, *Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata*, s. 364.

Nie tylko ludzkość, ale również cała ziemia i cały kosmos materialny mają swój udział w zmartwychwstaniu Chrystusa. Podstawą tego jest solidarność Chrystusa z ludzkością, a po przez nią ze światem materialnym. Zmartwychwstanie Chrystusa jest początkiem Paschy kosmosu – wyzwolenia świata materialnego, które prowadzi do „nowych niebios i nowej ziemi” (Ap 21,1; 2P 3,13)³⁴.

Znamienne dla paschalnej chrystologii Hryniewicza rozważanej w perspektywie dziejów Kościoła i wszechświata są akcenty pneumatologiczne. Lubelski teolog często przypomina, że nowotestamentalne świadectwa mówią nie tylko o kosmicznej roli Chrystusa, ale również Ducha Świętego. Chrześcijańska wizja losów wszelkiego stworzenia czerpie swoje światło z tajemnicy paschalnej Chrystusa, ale i z doświadczenia Ducha Świętego³⁵.

*

Podsumowując krótką prezentację paschalnej chrystologii, warto zauważyć, że charakterystyczną cechą teologicznej refleksji Wacława Hryniewicza nad misterium Chrystusa jest wzajemne przenikanie się teologii i szeroko rozumianej duchowości. To wydaje się być korzystne zarówno dla pierwszej, jak i drugiej. Chociaż od wielu wieków daje się zauważyć wyraźny rozdział między teologią a duchowością – zwłaszcza w tradycji zachodniej, to jednak pogłębianie tego podziału szkodzi obydwom. Teologia jedynie spekulatywna, abstrahująca od elementów duchowości, pozbawiona bywa istotnego wymiaru religijnego, wyrażającego się postawą kontemplacji, podziwu i dziękczynienia³⁶. Duchowość zaś pozbawiona żywej więzi z teologią przeradza się bowiem w płytką dewocję i nie wywiera rzeczywistego wpływu na kształt życia. Lubelski ekumenista potrafi odejść od języka pojęć ścisłych, operuje pojęciami przeżyć – językiem piękna, szczęścia, wolności, wyzwolenia, paradoksu i natchnionej wizji.

³⁴ Por. tamże, s. 461. Zob. A. MURAWSKA, *Kosmiczny wymiar pełni zbawienia w Chrystusie paschalnym w ujęciu ks. Wacława Hryniewicza*, „Teologia w Polsce” 9,2 (2015), s. 131-147.

³⁵ Zob. W. HRYNIEWICZ, *Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata*, s. 468-472.

³⁶ Hryniewicz bardzo często przypomina o doksologicznej strukturze wczesnochrześcijańskiego rozumienia dogmatu, np. w *Chrystus nasza pascha*, s. 29; zob. TENŻE, *Hermeneutyka w dialogu*, Opole: Wydawnictwo Św. Krzyża 1998, s. 77-91; zob. też J. KUDASIEWICZ, *Spotkanie z Jezusem w tajemnicy paschalnej. Medytacje biblijno-liturgiczne*, Kielce: Współczesna Ambona 2003.

BIBLIOGRAFIA

- BARTNIK Czesław: Dogmatyka, t. I, Lublin: RW KUL 1999.
- GÓZDŹ Krzysztof: Jezus. Twórca i Spełniel naszej wiary, Lublin: Wydawnictwo KUL 2009.
- HRYNIEWICZ Wacław: Chrystus nasza Pascha. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej, t. 1, Lublin: TN KUL 1982.
- HRYNIEWICZ Wacław: Nasza Pascha w Chrystusie. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej, t. 2, Lublin: TN KUL 1987.
- HRYNIEWICZ Wacław: Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej, t. 3, Lublin: TN KUL 1991.
- HRYNIEWICZ Wacław: Hermeneutyka w dialogu, Opole: Wydawnictwo Św. Krzyża 1998.
- KASPER Walter: Jezus Chrystus, tłum. Bernard Białęcki, Warszawa: PAX 1983.
- KUDASIEWICZ Józef: Spotkanie z Jezusem w tajemnicy paschalnej. Medytacje biblijno-liturgiczne, Kielce: Współczesna Ambona 2003.
- LEKAN Janusz: Eucharystia darem paschalnej ofiary, „Roczniki Teologiczne” 51(2004), z. 2, s. 185-207.
- LEKKA Dorota: Misteryjno-sakramentalne uczestnictwo w Passze Chrystusa w ujęciu Wacława Hryniewicza OMI, „Teologia w Polsce” 9,2 (2015), s. 149-165.
- MURAWSKA Anna: Kosmiczny wymiar pełni zbawienia w Chrystusie paschalnym w ujęciu ks. Wacława Hryniewicza, „Teologia w Polsce” 9,2 (2015), s. 131-147.
- TEILHARD DE CHARDIN Pierre: Środowisko Boże, tłum. Wanda Sukiennicka, Warszawa: PAX 1967.
- SZYMIK Jerzy: Doctores Honoris Causa: prof. dr hab. Wacław Hryniewicz OMI, prof. dr hab. Stanisław Celestyn Napiórkowski OFMConv, Opole: RWWTUO 2014, s. 23-32.

PASCHALNA CHRYSOLOGIA WACŁAWA HRYNIEWICZA

Streszczenie

Na tle zasadniczych nurtów współczesnej chrystologii i klasyfikacji sporządzonej przez kard. Waltera Kaspera przedstawiono kilka istotnych założeń i cech chrystologii Wacława Hryniewicza. Źródła artykułu ograniczono do jego paschalnej trylogii: *Chrystus nasza Pascha* (1982), *Nasza Pascha w Chrystusie* (1987), *Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata* (1991). Głęboko biblijne, teologiczno-historyczne i ekumenicznie rozważania starały się pokazać, że paschalna chrystologia Hryniewicza unika niebezpieczeństwa jednostronnych ujęć różnych kierunków chrystologii kerygmatyczno-dogmatycznej, jak i chrystologii ukierunkowanych wyłącznie na Jezusa historycznego. Paschalna chrystologia zdaje się ponadto godzić ujęcia ściśle teologiczne z elementami duchowości.

Słowa kluczowe: chrystologia; Chrystus; Duch Święty; Kościół; Pascha; Paruzja; pneumatologia; Wcielenie; Zmartwychwstanie.